

Polarisatie? Meerstemmigheid!

Het integratiedebat staat op scherp. Of het nou gaat over vluchtelingen of de islam: het is een precair onderwerp. Je zegt het al gauw fout. Nederland verschuift van een ideologisch georganiseerde samenleving naar een identiteitsgestuurde samenleving – waarin het credo is: *ik ben anders dan jij*. Dat is op zichzelf niet zo erg, ware het niet dat er een neiging bestaat tot vijandigheid: *ik wil niet dat jij er bent*.

Toch zijn de tegenstellingen minder groot dan ze lijken. Het Verwey-Jonker Instituut, dat onafhankelijk onderzoek doet naar maatschappelijke vraagstukken, hoorde tientallen overwegingen voorbijkomen in het integratiedebat. Er is eigenlijk, zegt wetenschappelijk directeur Hans Boutellier van het instituut, niet zozeer sprake van polarisatie. 'Ik zou polarisatie willen reframe tot meerstemmigheid.'

We zouden die meerstemmigheid tot leven moeten brengen door binnen al het 'gedoe' momenten en zwaartepunten van gesprek te creëren. Activeer de woorden-*buzz*, suggereert Boutellier. Wanneer je met z'n allen over iets praat, ontwikkel je immers onderlinge waarden.

In het geval van integratie zijn drie elementen van belang. Ten eerste de rechtstaat – we horen die te accepteren en ons ernaar te voegen. Ten tweede economie en onderwijs, die ons leren om naar vermogen te participeren. Ten derde cultuur en identiteit, die tolerantie van ons vragen. Al die elementen zijn doordrenkt van wederkerigheid. Het gaat om geven en nemen.

Om integratie te laten slagen, moeten we streven naar inclusiviteit, vindt Boutellier. Ook als zich problemen voordoen. 'Wanneer de basale wil tot samenleven ontbreekt, wordt het heel lastig.'

Eigenlijk kun je diversiteit het best productief maken. Als dat lukt, heb je de beste papieren voor de toekomst. Zo overstijg je immers de toenemende identiteitspolitiek, zorg je voor participatie en doe je aan wederkerigheid.

Maar hoe bereik je dat?

De basis onder alle succesvolle samenleving is een 'systeem' van geven en ontvangen, teruggeven en doorgeven. Van gemeenschapszin. Zorg daarom als overheid voor nabijheid en echt contact, voor aandacht en wederkerigheid, adviseert Boutellier. Het gaat om de vraag: *how to get more love into the system?*

Het antwoord op die vraag heeft Boutellier ook: richt lokale of regionale diversiteitspacten op. Door participatie in beleid te gieten haal je weliswaar deels het initiatief weg bij burgers, maar mensen houden nu eenmaal graag vast aan wat ze hebben. Om op korte termijn veranderingen te bewerkstelligen zijn daarom toch instituties nodig.

Veel solidariteit is natuurlijk ook al georganiseerd, al is dat niet simpel herkenbaar of ervaren mensen het anders. '*Solidariteit is diefstal*', zo haalt Boutellier een kop aan die in 2009 prijkte boven een artikel over PVV-kiezers in toenmalig NRC Weekblad. 'Als mensen solidariteit zo ervaren, is geen sprake van wederkerigheid. We leven natuurlijk ook in een sterk

gebureaucratiseerde samenleving die vaak ongelijk uitpakt. De principes van wederkerigheid zitten diep weggestopt in allerlei wetten en regelingen. We zijn ze uit het oog verloren.'

Het is belangrijk, vindt Boutellier, om de samenleving duidelijk te maken dat diversiteit een wederzijds belang heeft. 'De vraag is alleen: hoe realiseer je dat, gegeven de tegenstellingen tussen onder meer arm en rijk en jong en oud?'